

Наукові перспективи
Видавнича група

Bulletin of Science and Education

**ВІСНИК науки та
освіти**
ISSN 2786-6165 (ONLINE)

серії: філологія, культура і мистецтво,
педагогіка, історія та археологія, соціологія

№ 1(19) 2024

Видавнича група «Наукові перспективи»

**Громадська організація
«Християнська академія педагогічних наук України»**

«Вісник науки та освіти»

***(Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія»,
Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»)***

Випуск № 1(19) 2024

Київ – 2024

Publishing Group «Scientific Perspectives»

Public organization

"Christian Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine"

"Bulletin of Science and Education"

*(Series" Philology ", Series" Pedagogy ", Series" Sociology ",
Series" Culture and Art ", Series" History and Archeology")*

Issue № 1(19) 2024

Kiev – 2024

ISSN 2786-6165 Online

УДК 001.32:1 /3/(477)(02)

DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-1\(19\)](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-1(19))

«Вісник науки та освіти (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія»,
Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»)»:
журнал. 2024. № 1(19) 2024. С. 1587

Рекомендовано до видавництва Президією громадської наукової організації «Всеукраїнська Асамблея докторів наук з державного управління» (Рішення від 31.01.2024, № 8/1-24)

*Згідно наказу Міністерства освіти і науки України
10.10.2022 № 894 журналу присвоєні категорії "Б" із історії та
археології (спеціальність - 032 Історія та археологія) та
педагогіки (спеціальність - 011 Освітні, педагогічні науки)*

*Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від
23.12.2022 № 1166 журналу присвоєна категорія Б з філології
(спеціальність - 035 філологія).*

Журнал видається за підтримки Інституту філософії та соціології Національної академії наук Азербайджану, громадської наукової організації «Всеукраїнська асоціація педагогів і психологів з духовно-морального виховання» та громадської наукової організації «Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління»

Журнал публікує наукові розвідки з теоретичних та прикладних аспектів філології, соціології, науки про освіту, історії, археології, а, також, культурології та мистецтвознавства з метою їх впровадження у сучасний науково-освітній простір.

Цільова аудиторія: вчені, лінгвісти, літературознавці, перекладачі, мистецтвознавці, культурознавці, педагоги, соціологи, історики, археологи, а, також, інші фахівці з різних сфер життєдіяльності суспільства, де знаходиться застосування тематика наукового журналу.

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus (IC), Research Bible, міжнародної пошукової системи Google Scholar.

Головний редактор: Гурко Олена Василівна - доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри англійської мови для нефілологічних спеціальностей Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, (Дніпро, Україна).

Редакційна колегія:

- ✦ Александрова (Верба) Оксана Олександрівна – доктор мистецтвознавства, доцент, професор кафедри теорії музики Харківського національного університету імені І. П. Котляревського, (Харків, Україна)
- ✦ Афонін Едуард Андрійович - доктор соціологічних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України, (Київ, Україна)
- ✦ Булатов Валерій Анатолійович - старший викладач кафедри дизайну Українського гуманітарного інституту, член спілки дизайнерів України
- ✦ Вакулик Ірина Іванівна - кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри журналістики та мовної комунікації Національного університету біоресурсів і природокористування України (Київ, Україна)
- ✦ Волошенко Марина Олександрівна - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психології та соціальної роботи Державного університету "Одеська Політехніка" (Одеса, Україна)
- ✦ Вуколова Катерина Володимирівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри романо-германської філології та перекладу Білоцерківського національного аграрного університету (Біла Церква, Україна), доцент Дніпровського відділення центру наукових досліджень та викладання іноземних мов Національної академії наук України, Дніпро, Україна (Дніпро, Україна)
- ✦ Головна Алла Василівна - кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри англійської філології і перекладу Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- ✦ Ісайкіна Олена Дмитрівна - кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії та документознавства Національного авіаційного університету, член Спілки краєзнавців України (Київ, Україна)
- ✦ Колмикова Олена Олександрівна - кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри гуманітарних дисциплін Дунайського інституту Національного університету "Одеська морська академія" (Одеса, Україна)
- ✦ Котельницький Назар Анатолійович - кандидат історичних наук, доцент кафедри права Чернігівського інституту інформації, бізнесу та права Міжнародного науково - технічного університету імені академіка Юрія Бугая, член - кореспондент Центру українських досліджень Інституту Європи РАН (Чернігів, Україна)
- ✦ Кошетар Ульяна Петрівна - кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри української мови та культури Національного авіаційного університету (Київ, Україна)

Олійник Т.І.

*Компетентність майбутніх фахівців у галузі музичної освіти як основа їх професійної майстерності.....*1140

Оліяр М.Б., Криськів М.Й.

*Проблеми термінології навчальної програми з фізичної культури на прикладі окремих варіативних модулів (гандбол, баскетбол, футбол).....*1149

Панченко О.О., Михальчук О.О., Нікітська Ю.М.

*Ключові аспекти впровадження комп'ютерних ігор в освітній процес закладу дошкільної освіти як засобу ознайомлення дітей з навколишнім світом.....*1163

Пономарьова М.С., Золотарьова С.А., Засядьвовк А.О.

*Порівняльний аналіз освітнього процесу вищої школи Швеції та України.....*1174

Протас О.Л., Стинська В.В.

*Розвиток «soft skills» у майбутніх соціальних працівників і їх діагностика: методи та прийоми оцінювання.....*1192

Резнікова К.В.

*Стан шкільної літературної освіти України в період з 1991 по 1998 рр.....*1208

Савченко О.О., Петрова Л.О.

*Міждисциплінарне дослідження феномену академічної доброчесності у військовій освіті.....*1218

Семко Л.В.

*Формування художнього образу у процесі фахової підготовки інструменталістів-виконавців.....*1235

Сікорак Л.А., Майданюк І.З., Дутко О.М., Лебідь І.Ю., Рудий Р.А.

*Особливості і впровадження дистанційного навчання в освітній процес закладів вищої освіти.....*1245

Сірант Н.П., Хома М.В.

*Застосування тренінгових технологій на уроках математики в НУШ.....*1260

Словік О.М.

*Сутність поняття «технологія навчання»: сучасні методологічні підходи.....*1271

УДК 378:373.091.12.011.3-051:796]:81'373.46

[https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-1\(19\)-1149-1162](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-1(19)-1149-1162)

Оліяр Михайло Богданович кандидат наук з фізичного виховання і спорту, викладач кафедри теоретичних основ і методики фізичного виховання, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027, тел.: (097) 921-60-24, <https://orcid.org/0000-0001-7435-2920>

Криськів Мирослава Йосипівна кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української мови та славістики, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027, тел.: (067) 352-28-49, <https://orcid.org/0000-0002-3907-6163>

ПРОБЛЕМИ ТЕРМІНОЛОГІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ НА ПРИКЛАДІ ОКРЕМИХ ВАРІАТИВНИХ МОДУЛІВ (ГАНДБОЛ, БАСКЕТБОЛ, ФУТБОЛ)

Анотація. У статті розглянуто проблеми мовного забезпечення процесу фізичного виховання у загальноосвітній школі, зокрема показано актуальність проблеми спортивної термінології та необхідність формування українських спортивних термінів із дотриманням правил українського словотворення і правопису; визначено ймовірні наслідки хибного використання скалькованих та запозичених з інших мов (російської, англійської) термінів з фізичної культури.

Детально проаналізовано зміст навчального матеріалу варіативних модулів «Баскетбол», «Футбол», «Гандбол» модельних навчальних програм «Фізична культура. 5-6 класи» (22.08.2022 р.) та «Фізична культура. 7-9 класи» (24 липня 2023 р.) для закладів загальної середньої освіти на предмет актуальності вживаної термінології. Проведено ґрунтовне дослідження термінів та основних понять, які використовуються у навчальній програмі з фізичної культури на прикладі варіативного модуля «Гандбол», запропоновано українські відповідники та інші шляхи виправлення усіх мовних недоліків програми.

У дослідженні також вивчено питання уніфікованості використовуваних дефініцій у галузі спорту та фізичного виховання як важливого чинника для забезпечення однакового розуміння та використання термінів

у всіх аспектах фізичної культури та спорту в шкільній програмі; з'ясовано основні аспекти відповідності спортивної термінології шкільних навчальних програм документам, вищим за номенклатурною ієрархією, що допомагає переконатися, що навчальні матеріали відповідають вимогам та стандартам освітнього процесу, та сприяє забезпеченню логічної і системної структури матеріалів під час фізичного виховання; обґрунтовано логіку побудови формулювань у змісті програми (синтаксис) та запропоновано шляхи удосконалення мовного забезпечення вивчення фізичної культури у загальноосвітній школі, зокрема створення або актуалізація термінологічних довідників, навчальних посібників та інших освітніх ресурсів.

Ключові слова: фізична культура, фізичне виховання, спорт, терміни, термінологія, словники, запозичення, мовне забезпечення.

Oliiar Mykhailo Bohdanovych PhD in Sciences in Physical Education and Sports, Lecturer, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, St. M. Kryvonosa, 2, Ternopil, 46027, tel.: (097) 921-60-24, <https://orcid.org/0000-0001-7435-2920>

Kryskiv Myroslava Yosypivna PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, St. M. Kryvonosa, 2, Ternopil, 46027, tel.: (067) 352-28-49, <https://orcid.org/0000-0002-3907-6163>

PROBLEMS OF CURRICULUM TERMINOLOGY ON PHYSICAL EDUCATION USING SEPARATE VARIABLE MODULES (HANDBALL, BASKETBALL, FOOTBALL)

Abstract. The article examines the problems of linguistic provision of the process of physical education in a comprehensive school, in particular, the relevance of the problem of sports terminology and the need to form Ukrainian sports terms in compliance with the rules of Ukrainian word formation and spelling are shown; the probable consequences of the incorrect use of terms from physical culture that have been coined and borrowed from other languages (Russian, English) have been determined.

The content of the educational material of the variable modules "Basketball", "Football", "Handball" of the model training programs "Physical culture. 5-6 classes" (22.08.2022) and "Physical culture. 7-9 classes" (July 24, 2023) for institutions of general secondary education on the relevance of the terminology used. A thorough study of the terms and basic concepts used in

the physical education curriculum using the example of the variable module "Handball" was conducted, Ukrainian equivalents and other ways of correcting all language deficiencies of the program were proposed.

The study also examined the issue of uniformity of definitions used in the field of sports and physical education as an important factor to ensure the same understanding and use of terms in all aspects of physical culture and sports in the school curriculum; the main aspects of compliance of the sports terminology of school curricula with documents higher in the nomenclature hierarchy are clarified, which helps to ensure that the educational materials meet the requirements and standards of the educational process, and contributes to ensuring the logical and systematic structure of the materials within the framework of physical education; the logic of constructing formulations in the content of the program (syntax) is substantiated and ways of improving the language support for the study of physical education in secondary schools are proposed, in particular, the creation or updating of terminological guides, teaching aids and other educational resources.

Keywords: physical culture, physical education, sport, terms, terminology, dictionaries, borrowing, language support.

Постановка проблеми. Навчальна програма з фізичної культури для загальноосвітньої школи з 2017 року проходить процес оновлення та удосконалення. Поки що суттєві зміни торкнулися переважно ціннісних та змістових аспектів програми, а мовній складовій не було приділено достатньої уваги [6]. Незважаючи на досить чітке та повне нормативно-правове врегулювання функціонування української мови у сфері фізичного виховання у загальноосвітній школі, фахівці виділяють низку проблем та небезпек, із якими мовне забезпечення навчально-виховного процесу може стикатися. Так, одним із шляхів поповнення українського термінологічного словника галузі фізичної культури та спорту тривалий час було калькування та запозичення з російської мови. Ця проблема настільки вкорінилася, що досі у спортивних словниках, за наявності українських аналогів, є скальковані, на думку фахівців, терміни: «нападаючий», «ловля», «корзина» тощо.

Так, варто зазначити, що використання складно зрозумілих, скалькованих або неадекватних термінів у фізичній культурі в школі може мати різні негативні наслідки:

– **Нерозуміння інструкцій:**

Учні можуть не розуміти або неправильно трактувати інструкції вчителя через використання невідомих або запозичених термінів.

– **Втрата зацікавленості до занять:**

Складна термінологія може призвести до втрати інтересу учнів до фізичної культури через відчуття невпевненості та неспроможності розуміти вимоги та завдання.

– **Травми та непорозуміння:**

Використання неправильних термінів при поясненні рухів або вправ може призвести до неправильного їх виконання, що може призвести до травм.

– **Відсутність комунікації:**

Скальковані терміни можуть перешкоджати ефективній комунікації між вчителем і учнями, а також між самими учнями.

– **Негативний вплив на самооцінку:**

Якщо учні відчують, що вони не розуміють термінологію, якою послуговуються, це може знизити самооцінку та призвести до низької мотивації до занять.

– **Втрата ефективності уроку:**

Використання складних та неясних термінів може ускладнити процес навчання та призвести до втрати ефективності уроку.

– **Негативний вплив на загальний досвід:**

Складна термінологія може стати перешкодою для позитивного сприйняття фізичної культури як предмета та взагалі шкільної діяльності.

Отже, для запобігання цим наслідкам важливо використовувати доступну та зрозумілу термінологію, пояснювати нові терміни, надавати додаткові ресурси для самостійного вивчення та активно слухати запитання та зауваження учнів. Також важливо регулярно оцінювати ефективність комунікації та коригувати методи навчання відповідно до потреб групи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі термінології у галузі фізичної культури та спорті присвячено ряд наукових розробок. Дослідження М. Паночко, зокрема, фокусується на лексичних та семантичних аспектах розвитку термінології в сфері спорту та включає аналіз еволюції та змін семантичного змісту спортивних термінів. А. Кочур, О. Вацеба, М. Герцик, М. Назаренко, І. Янків зосереджуються на історичному та методологічному аспектах української спортивної термінології, вони аналізують історичні витоки термінів і методологічні підходи до їхнього використання [3; 5]. Дослідження О. Боровської розглядає взаємозв'язок між національною та міжнародною спортивною термінологією, зокрема аналіз сприйняття та використання іноземних

термінів українськими спеціалістами. Праці О. Породько-Лях присвячені аналізу термінів, які використовуються для опису та ідентифікації осіб у сфері фізичної культури та спорту. О. Романчук, Р. Коваль у своєму дослідженні висвітлювали проблеми спортивної термінології та наголошували на необхідності створення уніфікованого словника спортивної термінології, що дасть можливість уникати широко розповсюджених русизмів і англіцизмів, що активно вкорінюються у спеціальну термінологію. Загалом, ці дослідження вказують на різні аспекти вивчення української спортивної термінології, включаючи її розвиток, історію, використання в масових медіа та лексикографію. Ці дослідження важливі для покращення розуміння та використання термінології в галузі фізичної культури та спорту в українському контексті.

К. Трофімук звертає увагу на те, що в українській спортивній термінології спостерігається засилля слів і словосполук, позичених з/у англійської мови або утворених за її взірцями. Англіцизм, як і будь-яке інше позичене слово, доречний, якщо він позначає поняття, що з різних причин ще не назване засобами української мови або в ній відсутній рівновартісний відповідник. Науковиця зазначає, що «англіцизми не тільки міцно вкорінюються, навіть за наявності українських термінологічних відповідників, але й витісняють елементи національної термінології без належного опору наукової та професійної спільноти» [5]. Таким чином, на зміну зросійщення, в українського наукового мовного доквілля виникає нова загроза, яку В. Радчук назвав укшлиш, тобто українська інглиш, український варіант англійської мови.

Така тенденція прослідковується у останніх редакціях модельних навчальних програм для закладів загальної середньої освіти, де, за наявності українських відповідників, іноземними словами, названі варіативні модулі. До того ж, значний відсоток понять/термінів у змісті даних модулів також запозичені, наприклад: *доджбол (вибивний)*, *панна (вуличний футбол)*, *пляжний бадмінтон (airschatl)*, *пляжний бейсбол (гилка)*, *флорбол*, *cool games*, *вудбол*, *корфбол*, *лакрос*, *падел*, *рінго*, *чирлідінг*, *шорт-гольф* тощо.

Актуальність цієї проблематики підтверджується спрямуванням науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України, у звіті про яку за 2020 рік визнається нагальною необхідністю знаходження відповідників іншомовних термінів в українській мові, або, хоча б, відповідна їх «натуралізація» згідно правил українського словотворення і правопису.

Мета статті – проаналізувати термінологічний зміст варіативних модулів «Баскетбол», «Футбол», «Гандбол» модельних навчальних програм «Фізична культура. 5-6 класи» та «Фізична культура. 7-9 класи» для закладів загальної середньої освіти, розкрити передумови та проблемні напрямки мовного забезпечення навчального процесу закладів загальної середньої освіти.

Упорядкування мовної складової змісту навчальних програм важливе з позиції коректного засвоєння навчального матеріалу школярами та формування мовної компетентності; Шкільна навчальна програма є основою для формування навчальних програм для майбутніх фахівців у галузі фізичного виховання.

Виклад основного матеріалу. Використання української мови у навчальному процесі школярів регламентується рядом нормативно-правових актів. Так, Законом України «Про освіту» передбачено, що мовою освітнього процесу в закладах освіти є державна мова [2]. У Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти зазначено, що навчальна програма є нормативним документом. Відповідно, при її формуванні, потрібно застосовувати вимоги передбачені національним стандартом із визначеними правилами побудови, викладання, оформлення та вимоги до змісту нормативних документів [1]. У Національному Стандарті вказано, що, з-поміж іншого, текст програми/нормативного документу повинен бути точним та недвозначним, логічно послідовним, повинні дотримуватися норми чинного українського правопису. Треба користуватися усталеною лексикою, наявною в академічних словниках, уживаючи всі мовні засоби за своїм прямим призначенням. Новітніх іншомовних запозичень треба уникати. У стандарті заборонено вживати іншомовні слова та терміни за наявності рівнозначних слів та термінів в українській мові. Якщо в академічних словниках є слово іншомовного походження і рівнозначне українське, перевагу треба надавати українському слову, наприклад: *фактор* – чинник; *провайдер* – постачальник; *сервіс* – обслуговування, послуга; *трейдер* – торговець. У стандарті заборонено вживати: в одному документі для одного поняття різні науково-технічні терміни. Якщо іншомовного слова чи терміна в академічних словниках немає, треба визначити його в стандарті, обов'язково погодивши це з Технічним комітетом «Науково-технічна термінологія». Якщо немає потрібних слів у словниках, їх можна утворити за правилами українського словотворення, зокрема наведеними в ДСТУ 3966.

У Законі України «Про освіту», зазначено про потребу у формуванні у школярів компетентності «Вільне володіння державною мовою». Формування цієї компетентності із використанням потенціалу освітньої галузі «Фізична культура» ширше розкрито у Державному стандарті базової середньої освіти, що передбачає здатність учнями сприймати інформацію та грамотно висловлюватися державною мовою під час занять фізичною культурою, правильно використовувати терміни з фізичної культури та спорту, готовність вживати і розвивати спортивну термінологію державною мовою та цінування державної мови для розвитку національної фізичної культури та усвідомлення її ролі в гармонійному розвитку особистості.

Таким чином, термінологічна складова навчальної програми з фізичної культури повинна:

- відповідати вимогам сучасної класифікації техніки та тактики;
- терміни вживатись згідно офіційних правил, а текст програми відповідати нормам чинного українського правопису (термінологія не повинна суперечити, а має узгоджуватися з іншими документами вищими за підпорядкуванням – це зв'язок та узгодженість вживаної термінології з офіційними правилами, відповідність термінів програми термінам у стандарті середньої освіти);
- уникати калькування та використання росіянізмів та невмотивоване використання англомовної термінології.

Отже, використання спортивної термінології передбачає уникнення використання зайвих уточнень чи термінів без шкоди для точності розуміння [4, с. 51].

Аналіз навчальної програми. Зважаючи на те, що немає єдиної загальноприйнятої класифікації техніки та тактики, у фахівців може різнитися перелік елементів, а також по-різному називатись один і той же технічний прийом (Наприклад: *ловлення, ловіння, ловля*). Така ситуація спостерігається із назвами одного й того ж технічного прийому і у межах окремого модуля, і у групі модулів зміст яких складають спортивні ігри (*переміщення, пересування* у модулях «Баскетбол» «Гандбол», «Волейбол» «Футбол»; *кошик, кільце* у модулі «Баскетбол»; *ловлення і ловіння* у гандболі та баскетболі). *Перехват – перехоплення* (*перехоплення* використовується у модулі «Футбол»).

Таблиця 1

Дискусивні моменти змісту модулів

ПЕРШИЙ РІК ВИВЧЕННЯ		
<i>У змісті навчальної програми</i>	<i>аргументація</i>	<i>Запропонований варіант</i>
Розмітка ігрового майданчика. (гандбол).	Термін «розмітка» у Правилах не використовується. У керівних вказівках, щодо ігрового майданчика(у) й воріт, що не є частиною Правил, термін «розмітка» двічі вживається, як процес нанесення на майданчик ліній.	Лінії ігрового майданчика.
Основні стійки гандболіста.	Такого терміну у класифікації техніки гандболу немає.	Стійка гравця у нападі, стійка гравця у захисті.
Зупинка двома кроками.	У класифікації техніки гандболу немає такого способу зупинки. Доцільність зупинки двома кроками сумнівна. Правила не обмежують кількість кроків гравця без м'яча та вимагають «робити максимум 3 кроки з м'ячем».	Зупинка кроками (кроком).?
Володіє передачею м'яча однією та двома руками на місці.	Неправильно вказана умова виконання технічного прийому – передача не на місці, а з місця. Не вказано способу виконання передач.	Передачі двома та однією поштовхом з місця.
ДРУГИЙ РІК ВИВЧЕННЯ		
Правила призначення штрафного та вільного кидка. Значення штрафного та вільного кидка.	У Правилах не визначається, власне, «значення» кидків і відсутній термін «штрафний кидок».	Рішення про призначення семиметрового та вільного кидків. Виконання семиметрового та вільного кидків.
Амплуа гравців нападу та захисту.	Некоректно вжиті терміни, бо немає амплуа у захисті чи нападі, а є амплуа гравця, що передбачає виконання відповідних обов'язків як під час нападу, так і захисту.	Амплуа гравців.
Пересування гравців без м'яча.	Не конкретна вимога навчальної програми. Вона дублює вже запропоноване до вивчення впродовж даного року «Способи пересування гравців по майданчику в нападі та захисті».	Прибрати зі змісту модуля.
Ловлення м'яча двома руками знизу, на рівні грудей, зверху.	У літературі, переважно, зустрічаються інші назви видів ловіння м'яча.	Ловіння м'яча, що котиться, що летить низько, що летить на середній висоті, що летить високо.

Передача з-за голови та від плеча.	У класифікації техніки гандболу передачі однією з-за голови немає, а передача, що виконується двома піднятими вгору руками, називається «передача двома зверху». Для її виконання не обов'язково і, навіть, недоцільно заводити м'яч за голову. Передача від плеча, на відміну від передачі двома зверху, виконується однією рукою, тому використання сполучника «та» у реченні, помилково вказує на належність до однієї групи технічних прийомів.	Передача двома зверху, передача однією від плеча.
Різноманітні передачі з різною траєкторією руху м'яча.	До даного моменту пропонувалося до вивчення лише два способи виконання передач, тому, такий художній вислів, як «різноманітні передачі» є недоречним. Фахівцями визначено траєкторії, якими найбільш ефективно направляти м'яча партнеру – пряма, навісна, з відскоком.	Передачі двома зверху та однією від плеча: прямі, навісні, з відскоком.
Перехват м'яча під час передачі.	Перехват – звужене місце навколо чогонебудь; звуження; талія, а також звужена частина одягу на місці талії. У класифікації техніки гандболу, переважно, використовують «перехоплення».	Перехоплення.
Кидки правою й лівою рукою зверху з замахом з місця та в русі.	Кидок однією зверху передбачає виконання замаху, інакше, у класичному варіанті, виконати його не можливо. Тому уточнювати, що даний кидок із замахом – недоцільно. А способи виконання замаху можна уточнити.	Кидки однією зверху. Замах: найкоротшим шляхом, вниз-назад-вгору, вперед-вгору.
Кидки по воротах.	Кидки здійснюються лише по воротах.	Прибрати зі змісту модуля.
Штрафний і вільний кидки з опорного положення.	Правила передбачають, що штрафний і вільний кидки виконуються виключно з опорного положення.	Кидки з опорного положення (з місця, у падінні).
ТРЕТІЙ РІК ВИВЧЕННЯ		
Фінт на передачу, фінт переміщенням в одну сторону, а вихід і кидок – в іншу. Обманні рухи з відхиленням вправо, вліво.	У класифікації технічних елементів виділяють: фінт на передачу, фінт на кидок, фінт на прохід.	Обманні рухи: на передачу, на кидок, на прохід.
Вихід з-під заслонів.	У класифікації технічних елементів прийом, що дозволяє уникнути (протидіяти) заслону називають прослизанням.	Прослизання.
Заслони. Внутрішній і зовнішній для виходу партнера на атаку.	Заслон – це тактична дія під час атаки. Тому, атакуючи, гравець може вийти на зручну позицію для кидка, а не «на атаку». Власне, постановка заслону відповідну дію і передбачає, тому, додаткові уточнення є зайвими.	Заслони: внутрішній, зовнішній.

Позиція воротаря під час відбивання кидків з 7–9 м.	Якщо тут маються на увазі кидки після порушення правил, то згідно Правил, вони можуть бути або із семи метрів, або із-за лінії вільних кидків (9 м), тому написання «7 – 9 м» через тире є неправильним. Позиція обирається до кидка, а не під час відбивання, тому формулювання «позиція воротаря під час відбивання кидків» є неправильною.	Вибір позиції воротарем при виконанні семиметрового кидка. Вибір позиції воротарем та шиккування «стінки» при виконанні кидків із-за лінії вільних кидків.
Техніка відбивання м'ячів. Випади воротаря на кидки у нижні кути воріт.	Відбивання м'яча випадом, здійснюється лише при кидках у нижні кути воріт, тому, додаткові уточнення є зайвими.	Відбивання та затримання м'яча випадом.
Командні дії.	Командні дії – досить ємкісний елемент тактики гри, а знаходиться у переліку технічних прийомів гри воротаря. Дублюється у змісті і теоретичних відомостей, і техніко-тактичної підготовки на четвертому році вивчення.	Привести у відповідність із методичними вимогами структуру вивчення командних тактичних дій у нападі та захисті впродовж періоду вивчення гандболу.
ЧЕТВЕРТИЙ РІК ВИВЧЕННЯ		
Скрита передача м'яча.	У класифікації техніки використовується термін «прихована передача».	Приховані передачі
Передача і ловіння м'яча з відскоком від підлоги.	У класифікації техніки немає «ловіння з відскоком». Передача з відскоком передбачає ловіння після відскоку. Ловіння після відскоку уже раніше (на 2-му році) пропонувалося до вивчення.	Передача з відскоком.
Кидки м'яча в опорному положенні з відхиленням тулуба, з 1–2–3 кроків.	У науково-методичній літературі вживається: «кидок з опорного положення», «передача з опорного положення». У даній навчальній програмі, окрім даного випадку, у назві способів виконання кидків вживається лише «з опорного положення».	Кидки м'яча хльостом з опорного положення, з 1,2,3 кроків розбігу, з відхиленням.
Вільний кидок.	Вільний кидок – це поняття із правил гри. Технічно це може бути передача чи кидок з опорного положення.	Прибрати із переліку.
Блокування гравця тулубом.	У Правилах, у переліку допустимих дій (Правило 8), вживається «використовувати корпус для блокування суперника», щоправда, у тексті Правил (Правило 7), вживається й слово «тулуб». На практиці, блокування лише корпусом не є ефективним. Правила дозволяють «використовувати зігнуті руки для контакту з тілом суперника, контролюючи його рухи», тому блокують гравця і руками, і корпусом.	Блокування гравця.

Кидки з 1–2–3 кроків та в стрибку.	Не уточнено, які саме кидки з розбігу. Кидки у стрибку можуть виконуватися також з одно-, дво- та трикрокового розбігу.	Конкретизувати очікуваний результат діяльності.
П'ЯТИЙ РІК ВИВЧЕННЯ		
Зонна та персональна опіка.	У науково-методичній літературі, класифікуючи елементи тактики, використовують терміни «зонний захист», «особистий захист».	Особистий захист, зонний захист.
Володіє знаннями з тактико-технічної підготовки гандболістів.	У теорії спортивної підготовки існує термін «техніко-тактична підготовка».	Техніко-тактична підготовка.
Знає роботу секретаріату.	Поняття «секретаріат» у Правилах гандболу немає.	Обов'язки секундометриста та секретаря.
Основні засади організації змагань та правил суддівства.	У спеціальній літературі немає терміну «правил суддівства». Виконання обов'язків судді – суддівство.	Основи організації змагань та суддівства.
Кидки з опорного положення та в русі під час активного опору суперника.	Кидки з опорного положення можуть виконуватися з місця або з розбігу. У класифікації техніки гандболу кидків у русі немає.	Техніка гри: кидки хльостом з опорного положення з розбігу. Тактика гри: протидія гравцю з м'ячем.
Підстраховка, підсилення в захисті.	Тактичного елементу «підсилення в захисті» у класифікації тактики гандболу немає.	Прибрати зі змісту модуля.
Напад контратакою.	Тактичного елементу «напад контратакою» у класифікації тактики гандболу немає. Натомість є швидкий напад та його різновиди – відрив та прорив.	Швидкий напад: відрив, прорив.
Визначає напрямок можливого удару	Хоча у класифікації техніки гандболу виділяють такий спосіб спрямування м'яча у ворота як удар, проте специфіка використання роблять маломожливим визначити його напрямок.	Визначає напрямок можливого кидка
Взаємодія із захисниками. Корегування діями захисників.	У класифікації тактики гри воротаря елементу «корегування діями захисників» немає.	Взаємодія із захисниками під час блокування м'яча.
Взаємодія гравців під час нападу «швидкий прорив» 2х4; 3х3.	У класифікації техніки гандболу виділяють швидкий напад та позиційний напад. Швидкий напад можна здійснити, виконавши відрив або прорив. Схеми гри при позиційному нападі записують через двокрапку, а найпоширенішими є: 3:3, 4:2, 5:1.	Швидкий напад: прорив. Позиційний напад: 3:3, 4:2.
Навчальна та двостороння гра	Один із видів ігор, згідно класифікації, що використовується у навчально-тренувальному процесі – є навчальна гра. Її проведення передбачає наявність двох суперників.	Навчальна гра

У пропонованих модулях фізичної культури також активно використовується словосполучення: «техніка *пересувань* або *переміщень*»: у гімнастиці використовується термін «*пересування*», хоча деякі вчені використовують *переміщення* [6]. У статуті ЗСУ, наприклад, стосовно військовослужбовців використовують *переміщення*. У словнику ж бачимо, що це – синоніми, означають одне і теж, проте корінь «сунути» не характеризує швидких, стрімких, блискавично змінюваних змін позицій гравців на майданчику.

Зауважимо, що перекласти такі поняття як *скікросс*, *хафпайп*, *могул* можна тільки при детальному описі. Чи варто їх перекладати, якщо вони почали широко вживатися в спортивному житті? Під час постійних змін у суспільстві мова потребує нових понять та термінів, які зможуть відреагувати на нові реалії і події в сучасному глобальному масштабі. Варто зазначити, що вживання англійських запозичень, неологізмів, фразеологізмів поповнюють найменування в українській спортивній лексиці.

Висновки. Отже, як ми з'ясували, проблеми термінології в навчальній програмі з фізичної культури можуть виникати з різних причин і впливати на розуміння та виконання програми студентами, зокрема:

– **Неспівпадіння термінів:** різні підручники та джерела можуть використовувати різні терміни для позначення одного й того ж поняття, що може створювати плутанину серед студентів.

– **Нестабільність термінології:** у зв'язку з швидким розвитком наукових досліджень і технологій термінологія може швидко змінюватися, і програми можуть відстежувати ці зміни не належним чином.

– **Невідповідність до сучасних реалій:** термінологія може не враховувати сучасні тенденції в фізичній культурі, нові форми вправ, підходи до тренувань і т.д.

– **Неоднозначність та багатозначність термінів:** терміни можуть мати кілька значень або бути інтерпретованими по-різному, що може створювати непорозуміння серед студентів та викладачів.

– **Відсутність стандартизації:** відсутність єдиної системи термінології в галузі фізичної культури може призводити до хаосу та невпорядкованості в навчанні.

– **Недостатня актуальність:** термінологія може залишатися застарілою або непридатною для сучасного світу, не враховуючи нові тенденції та інновації.

– **Недостатня узгодженість з іншими предметами:** відсутність узгодженості термінології з іншими галузями знань може створювати

труднощі в здобутті комплексного розуміння та застосування навчального матеріалу.

Для вирішення цих проблем може бути корисним встановлення єдиної системи термінології, регулярне оновлення програм на основі сучасних досліджень і тенденцій, а також впровадження системи зворотного зв'язку від студентів і фахівців галузі.

Таким чином, становлення національно-мовної особистості спеціаліста з фізичної культури передбачає засвоєння і розвиток не тільки умінь, необхідних для спілкування в різних життєвих ситуаціях, не тільки володіння мовними засобами всіх рівнів – фонетики, лексики, граматики, а й суто професійних мовних і мовленнєвих якостей – володіння професійною лексикою і фразеологією, знання різноманітних мовленнєвих форм, що застосовуються в цій галузі.

Досягти цього можна лише посиленою роботою, спрямованою на підвищення рівня грамотності фахівців, збагачення їхнього лексичного запасу і запасу граматичних моделей, усвідомлення виражальних можливостей мовних одиниць та здатність використовувати їх у власному мовленні, знання властивої сфері фізичної культури ділової документації, оволодіння специфічною термінологією, володіння мовою у різних ситуаціях професійного спілкування.

Література:

1. Державний стандарт базової середньої освіти. URL : https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886/
2. Закон України «Про освіту», №2145-VIII від 05.09.2017. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
3. Криськів М. Й. Удосконалення мовної культури студентів I курсу нефілологічних факультетів на заняттях з української мови. *Гуманітарна освіта й проблеми виховання молоді* : матеріали і методичні рекомендації Всеукраїнської науково-практичної конференції 14 – 15 березня 1995 року. Херсон, 1995. Вип. II. С. 118–119.
4. Лящук Р. П., Огністий А. В. Гімнастика : навчальний посібник (у двох частинах). Ч. 1. Тернопіль : ТДПУ, 2000. 164 с.
5. Трофімук К. В. Удосконалення активного словника професійної лексики в контексті формування педагогічних цінностей майбутніх викладачів. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. праць. 2014. № 37 (90). С. 413–421.
6. Фізична культура. Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/2022/08/15/navchalna.programa-2022.fizichna-kultura-6-9.pdf>

References:

1. Derzhavnyi standart bazovoi serednoi osvity [State standard of basic secondary education]. Retrieved from https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886/ [in Ukrainian].

2. Zakon Ukrainy «Pro osvitu» [The Law of Ukraine «On the education»]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [in Ukrainian].

3. Kryskiv, M. Y. (1995). Udoskonalennia movnoi kultury studentiv I kursu nefilolohichnykh fakultetiv na zaniattiakh z ukraïnskoi movy [Improving the language culture of first-year students of non-philological faculties in Ukrainian language classes]. Proceedings from HOPVM: *Humanitarna osvita y problemy vykhovannia molodi – Humanitarian education and problems of youth education*. (pp. 118-119). Kherson [in Ukrainian].

4. Liashchuk, R. P. & Ohnystyi, A. V. (2000). *Himnastyka [Gymnastics]*. (Vol. 1-2). Ternopil: TDPU [in Ukrainian].

5. Trofimuk, K. V. (2014). Udoskonalennia aktyvnoho slovnyka profesiinoi leksyky v konteksti formuvannia pedahohichnykh tsinnostei maibutnikh vykladachiv [Improving the active dictionary of professional vocabulary in the context of the formation of pedagogical values of future teachers]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vishchii i zahalnoosvitnii shkolakh – Pedagogy of creative personality formation in higher and secondary schools*. (Vols. 37). (pp. 413-421) [in Ukrainian].

6. Fizychna kultura. Navchalna prohrama dlia zakladiv zahalnoi serednoi osvity [Physical culture. Curriculum for institutions of general secondary education]. Retrieved from <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/2022/08/15/navchalna.programa-2022.fizychna-kultura-6-9.pdf> [in Ukrainian].